

Sousoší ve své světově historické perspektivě

Tři aspekty

Sergej O. Prokofjev

Každé skutečně umělecké dílo má více dimenzí. Proto nejsou i následující aspekty ani úplné, ani si nedělají nárok, aby se staly jediným pohledem na sousoší.

Sousoší jako vyjádření vývoje Země

Pozorováno z duchovně historického hlediska obsahuje v sousoší celý zemský vývoj, a jak říká Rudolf Steiner, nesla jeho první část luciferské rysy a druhá spíše rysy ahrimanské. luciferova inkarnace v třetím tisíciletí před Kristem v Číně stejně jako nadcházející Ahrimanova inkarnace na začátku třetího tisíciletí v Severní Americe tvoří stěžejní body tohoto vývoje. (Viz GA 193,4.11.1919.)

Ale ve svém největším úsilí postavit se proti Kristovi působí obě odpůrci mocnosti opakovaně také společně. Tak se spojují jejich síly na krátký čas na každém přelomu tisíciletí, aby vystoupily proti Kristovu impulsu. (Viz GA 286, 7. 3. 1914.) A to se děje také dnes, protože ještě stále žijeme v přechodné době k třetímu tisíciletí.⁴² To vše je v přímém vztahu k bytostem dřevěného sousoší a především k onomu aspektu, který je spojuje s událostmi na rozhraní věků. Neboť tehdy bylo společné působení odpůrcích mocností ještě mnohem silnější, protože šlo nejen o rozhraní dvou tisíciletí, ale o zlom dvou polovin celého vývoje Země. Ve třech motivech sousoší, které rámuje její ústřední figuru: Lucifer nahoře, Ahriman dole a po levé straně Lucifer a Ahriman působící společně, nacházíme všechny tři směry útoku odpůrcích mocností, jak působily před mystériem Golgoty na rozhraní věků a v době po něm a jak působí dodnes. V prostřední části sousoší je zobrazeno jejich překonání Reprezentantem lidstva, což otevírá cestu k dosažení cíle celého vývoje Země.

Sousoší a čtvrtá část průpovědi Základního kamene

Ve smyslu mysterijních dějin lidstva stojí dřevěná plastika také v úzké souvislosti se čtvrtou částí průpovědi Základního kamene. Mluví se tam o pastýřích a králích, kteří měli na rozhraní věků úkol připravit inkarnaci Krista na Zemi. Přitom pastýři

Zastupovali spíše jižní mystéria, v nichž hledali žáci přístup k duchovnímu světu v ponoření se do svého vlastního nitra, a králové v sobě nesli tajemství severních mystérií, v nichž žáci chtěli získat vztah k vyšším světům za závojem smyslově vnímatelného světa. U proudu pastýřů poukázal Rudolf Steiner na Gautama Buddhu jako na nejvyššího a reprezentativního zasvěcence, u proudu králů na Zarathustru. I o nich sděluje, že na cestě svého osvětlení musel Buddha nejdříve překonat pokušení Luciferovo (v buddhistické tradici démon Mara), zatímco Zarathustra musel vést dlouhý boj proti Angra Mainyu (Ahriman). Co se stalo těmto dvěma velkým zasvěcencům, sloužilo jako vzor a přihodilo se to i každému žákovi těchto mystérií. Neboť aby člověk mohl vstoupit do duchovního světa ponořením se do vlastní duše, musí v sobě překonat přinejmenším do určitého stupně Lucifera, a aby mohl zřít ducha kosmu za kobercem smyslového vnímání, je nutné odpovídajícím způsobem překonat Ahrimana.

Spojení obou proudů, které byly na rozhraní věků ještě rozděleny jako pastýři a králové, se stalo možným po objevení se Krista na Zemi. O tom říká Rudolf Steiner následující slova: „V Kristu máme takového Boha, kterého můžeme nalézt jak ve vnějším světě, tak i v nitru“ (GA 113, 28. 8. 1909); kurzíva Rudolf Steiner). Tak se stává Kristus duchovně na Zemi cestou každého mystéria. A svým zjevením se na Zemi mohl obě cesty spojit k vyšší jednotě.

Na tomto místě je třeba připomenout ještě to, že Rudolf Steiner se zasvěcením v těchto obou druzích mystérií, které v sobu zastupují oba velké poatlantské migrační proudy lidstva (severní a jižní), spojuje setkání s malým a velkým strážcem prahu. S malým strážcem se člověk setkává při ponoření se do vlastní duše a při vystoupení ze svého těla do vnějšího světa se setkává s velkým strážcem. Z toho je pochopitelné, o co usiluje moderní cesta duchovního školení, když se zde člověk setkává s oběma strážci. Neboť tak, jak to popisuje Rudolf Steiner v obou posledních kapitolách knihy „Jak dosáhneme poznání vyšších světů?“ (GA 10), je setkání s nimi možné jen jako následek mystéria Golgoty. A to stojí v přímé souvislosti s obsahem sousoší.

Kosmická podstata rovnováhy

Zvláštní význam má v tomto vztahu také záhadná postava bytosti v horním levém rohu skupiny. Vynořuje se z kamenitého pozadí a objevuje se na Zemi jako posel z kosmických dálek. Také zde leží odkaz na něco z budoucnosti. Rudolf Steiner o tom říká, že počínaje naší dobou budou na Zemi stále častěji přicházet duchovní bytosti („dobří duchové“) z jiných planet, a dokonce i ze vzdálenějších míst kosmu. Aby ale mohl být jejich příchod na Zemi pro lidský vývoj přínosem, musejí být lidmi přijímány odpovídajícím způsobem, což je možné jen na základě přípravy prostřednictvím duchovní vědy. (Viz GA 204,13. 5. 1921.) O této záhadné bytosti se v tomto smyslu

jednou vyjádřil Rudolf Steiner, jak na to vzpomíná Assja Turgeněvová, která při lom byla, slovy: „Na skalnaté boční straně vlevo nahoře přichází jako ‚pozorovatel*‘ bytost, která ‚nemá nic společného se Zemí. Přišla z kosmu a dívá se na zemské dějiny.

V této souvislosti je ona záhadná bytost také ve spojitosti s tím, co řekl Rudolf Steiner o možnosti seznámit se se smyslem zemského vývoje z uměleckých děl vytvořených člověkem. V jedné přednášce popisuje, jak nějaká mimozemská bytost, například „duch z Marsu“, sestoupila na Zemi a přirozeně by pro ni bylo mnoho věcí nepochopitelných. Kdyby ale byla přivedena před Poslední večeři Leonarda da Vinci, tak by mohla poznat v jediném pohledu celý smysl Země. (Viz GA 132, 7. 11. 1911.) Takové poznání by nicméně znamenalo i setkání oné mimozemské bytosti se sousoším, čímž by se jí stalo zjevným nejen nejdůležitější tajemství lidského bytí z epochy Syna, ale především z epochy Ducha Svatého.

To, co zde bylo řečeno, ale v žádném případě nevyklučuje ještě jiný význam této kosmické bytosti, totiž že by byla povolána k tomu, aby u člověka vyvolala opravdový humor, který by měl ale mít podle Rudolfa Steinera vážný charakter. Neboť ten je nutný nejen k tomu, aby se člověk při setkání s odpůrcími mocnostmi mohl od nich vnitřně osvobodit, ale také aby neupadl při pozorování té nejvyšší bytosti (centrální postavy sousoší) do nemístné sentimentality.

V souvislosti se vznikem sousoší je na připojení této bytosti třeba pohlížet i pohledem poznámky Miety Wallerové (1883 - 1954), že plastice chybí skutečná rovnováha a že se očividně naklání k jedné straně. „Pane doktore“ - zvolala spontánně -, „to sousoší celé padá doprava, není v rovnováze.“ - „Máte pravdu, odpověděl po krátkém rozvažování.“ A už příští ráno přidal Rudolf Steiner do svého modelu onu záhadnou postavu, která ukazuje asymetrií svého obličeje na silný vztah k éterickému kosmu.

Ale tato příhoda ukazuje ještě na další působnost této postavy: je tu jako tajemný strážce principu, který je hlavní ideou celé plastiky - rovnováhy. Tím stojí ve zcela zvláštním vztahu ke Kristově bytosti, která zastupuje v kosmu i v člověku právě tuto kvalitu. A tak je tato kosmická bytost současně svědkem neustálé přítomnosti a působnosti Krista v duchovní sféře Země ve smyslu jeho slov: „A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto světa“ (Mt 28,20).